

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. III. Quomodo virtus sit definienda?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

se potentiam se sola, quod cum habitu, sed cum habitu completè & perfectè, sine illo autem incompletè & imperfectè.

32. Objicies tertio: Virtus habet solum disponere potentiam ad agendum: Ergo non concurrunt effectivè ad actum. Consequentia probatur: Complexio enim, seu temperamentum corporis, sanitas, & alia similia, disponunt potentiam operativam ad actus virtutis, & tamen non concurrunt effectivè: Ergo nec virtus.

33. Respondeo negando Consequentiam, & paritatem: Virtus enim potentiam operativam disponit per se, directè, & positivè, tanquam perfectio illam intrinsecè determinans & complens ad operandum: complexio verò, sanitas, & alia hujusmodi, per accidens tantum, & indirectè disponunt potentias operativas, removendo solum prohibens, non autem influendo in actum: unde non mirum si effectivè non concurrant cum potentia ad actum virtutis, sicut virtus.

34. Objicies quartò contra secundam conclusionem: In actibus vitiosis nihil est per se correspondens habitibus vitiorum, sed totum quod est in illis correspondet voluntati: Ergo etiam in actibus virtutis nihil est per se correspondens habitibus virtutum, sed totum in ipsam potentiam reduci debet. Consequentia manifesta videtur ex paritate rationis. Antecedens probatur: ad entitatem enim & intensionem actus vitiosi sufficit innata virtus voluntatis, motione divinà applicata. Idem videtur dicendum de malitia morali, & facilitate ipsius: quia hæc non excedunt vim defectivam voluntatis; per hoc enim quod est ex nihilo, potest in infinitum, & maxima facilitate seipsa deficere: Ergo in actibus vitiosis nihil est per se correspondens habitibus vitiorum, sed totum quod est in illis correspondet voluntati.

35. Respondeo negando Antecedens: In actibus enim vitiosis est aliquid per se correspondens habitibus vitiorum, cum proportionem ad ea quæ dicta sunt de actibus virtutum. Unde habitus cujuscumque vitij concurrunt ad omnes rationes, tam physicas, quam morales, repertas in actu vitioso; cum hac differentia, quod per se primò concurrunt ad malitiam moralem, tanquam ad rationem productam, & ad facilitatem, tanquam ad complementum & modum ipsius, ita ut de formali & per se attingat utrumque; ad entitatem verò physicam ipsius, præcisè sumptam, non concurrunt per se, bene tamen ad illam ut substratam malitiæ morali, ejusque facilitati. Unde ad probationem in contrarium dicendum, quod ad entitatem & intensionem physicam actus vitiosi sufficit innata virtus voluntatis, divinà motione applicata, si talis entitas & intensio præcisè sumatur, ut sunt in ordine physico; ad malitiam verò moralem, & ad facilitatem ipsius, non sufficit innata virtus voluntatis, sed requiritur ad hæc habitus vitiosus: quamvis enim voluntas ex se sit defectibilis in actu primo, quia est ex nihilo, ut tamen deficiat in ordine morali facillè, & delectabiliter, requiritur ut radicalis ejus defectibilitas per habitus vitiorum compleatur.

36. Objicies quintò: Si virtus moralis attingeret per se primò moralitatem, specificaretur ab ea: Consequens est falsum: Ergo & Antecedens. Sequela Majoris patet, Minor probatur. Si virtus specificaretur à moralitate, deficiente hu-

A jusmodi moralitate, deficeret pariter virtus: Sed hoc d. ci nequit, nam eadem charitas perseverat in patria, ubi tamen non perseverat moralitas, defectu libertatis, quæ est ejus fundamentum: Ergo &c.

Respondeo concessâ sequelâ, de virtute in esse morali, negando Minorem. Ad cujus probationem, nego etiam Minorem. Et ad ejus probationem dico quod charitas non perseverat in patria, sub ratione virtutis moralis, sed solum sub ratione virtutis Theologica.

ARTICULVS III.

Quomodo virtus sit definienda?

INTER omnes virtutis definitiones, quæ tum 37. ex Philosopho, tum ex Patribus communiter afferuntur, ea est potissima, quam ex D. Augustini doctrina desumptam tradit Magister in 2. dist. 27. & defendit hic D. Thomas art. 4. quæ est hujusmodi: *Virtus est bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur, quæ nullus malè utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur.* In qua definitione qualitas tenet locum generis, reliquæ verò particulae explicant varias ejus differentias. Nec mirum esse debet quod hæc definitio tradatur per genus remotissimum, quod est qualitas: quia hic modus definiendi, ut docetur in Logica, est legitimus, dummodo per alias particulas assignentur omnes differentiae, usque ad infimam; quod reperitur in proposito. Unde per primam particulam, *bona*, explicatur differentia virtutis à vitio, & aliis qualitibus, quæ rem malè disponunt. Per particulam, *mentis*, designatur subiectum virtutis, quod est potentia rationalis, vel essentialiter, vel participativè, qualis est appetitus sensitivus, qui ut subest rationi, aliquid ex illa participat, & est subiectum virtutis, ut dicemus disputatione sequenti; & per hoc differt virtus ab omnibus qualitibus purè corporeis, sive bonis, sive malis. Per particulam, *quæ rectè vivitur*, virtus distinguitur à qualitibus non operativis immediatè, cujusmodi sunt pulchritudo & sanitas in corporalibus, in spiritualibus verò gratia habitualis, quæ immediatè inhæret substantiæ animæ: ly enim, *vivitur*, significat in proposito operationem vitalem. Per illam particulam, *quæ nemo malè utitur*, virtus differt ab illis habitibus & qualitibus, quæ possunt ad malum vel falsum inclinare, sive quibus aliquis potest bene vel malè uti, cujusmodi sunt opinio, fides humana, character, & similia. Demum ultimæ particulæ, nempe *quam Deus in nobis sine nobis operatur*, conveniunt solis virtutibus infusis per se: quæ in eo distinguntur ab acquisitis, quod istæ acquiruntur nobis operantibus, & activè ad earum acquisitionem concurrentibus; illæ verò sine nostro activo concursu producuntur in nobis, quamvis dispositivè ad earum receptionem per nostros actus Deo cooperemur. Unde si hæc ultimæ particulae tollantur, hæc definitio convenit modo explicato omni virtuti tam intellectuali, & Theologicae, quam morali.

Objicies primò: Hæc definitio convenit donis Spiritus Sancti, secundum omnes suas partes; sunt enim qualitates bonæ, à Deo nobis infusæ, quibus rectè operamur, & quibus ne-

mo potest malè uti, ut patebit ex infra dicendis. Convenit etiam continentia, & perseverantia, residentibus in voluntate, ne à passionibus vincatur, quæ tamen, ut docet D. Thomas, veræ virtutes non sunt. Denique convenit synderesi, quæ nec virtus moralis est, nec intellectualis: Ergo non est legitima definitio.

39. Respondeo cum D. Thoma infra quæ 63. art. 1. ad 3. non definitur hic virtutem, secundum quod distinguitur à donis, sed secundum rationem utriusque communem. Quod si velimus restringere definitionem ad virtutes, prout distinguntur à donis, hæc particula, *quæ rectè vivitur*, intelligenda est de rectitudine vitæ quæ accipitur secundum regulam rationis: in hoc enim distinguntur virtutes à donis, quod virtutes reddunt hominem mobilem à ratione, sive illum perficiunt ad sequendum dictamen rationis, per prudentiam perfectæ; dona verò reddunt animam mobilem à Spiritu Sancto, sive disponunt ad sequendum motum & illustrationem extraordinariam Spiritus Sancti, qualis fuit in Beata Appollonia, dum se ultro in ignem pro ipsius martyrio paratum conjecit, majori Spiritus Sancti igne intus accensa. Ad illud quod de continentia & perseverantia additur, dicendum eas non esse virtutes propriè & simpliciter, quia non sunt principia operationis rectæ, perfectæ & completæ rectitudine, cum non reducant passiones ad mediocritatem, sed cum illis valde immoderatis permanent: unde illis non convenit definitio virtutis, in qua particula ista, *quæ rectè vivitur*, intelligitur de completa & perfectæ rectitudine. Quoad synderesim autem dico illam non esse quidem virtutem moralem, sed quid superius ad virtutes morales, & comparari ad illas, sicut initium, & radicem, esse tamen virtutem intellectualem; & sic non esse mirum, si definitio virtutis modo explicato illi conveniat.

40. Objicies secundò: Potest quis malè uti virtute: Ergo illa malè definitur, *bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur, quæ nullus malè vivit*. Consequentia patet, Antecedens probatur. Potest quis uti religionis virtute v. g. ad orandum propter vanam gloriam: Sed hoc est malè uti virtute: Ergo &c.

Confirmatur ex Augustino dicente in regula, superbiam bonis operibus insidiari; & ex Aristotele 2. Ethic. cap. 4. asserente ea quæ fiunt à virtutibus, licet sint iusta & temperata, non tamen semper fieri iustè & temperatè.

41. Respondeo, cum D. Thoma hic art. 4. ad 5. posse aliquem malè uti virtute tanquam objecto, non tanquam principio effectus: quamvis enim virtus non possit efficere actum malum, potest tamen quis, considerando virtutes quas acquisivit, ex illis superbire: & hæc est mens D. Augustini. Cum verò quis ex vana gloria moveret ad eliciendum actum virtutis, revera exerceret actum malum, licet talis actus in æstimatione hominum, qui de interiori non judicant, bonus videatur, & ab habitu virtutis elicitus, in quo sensu loquitur Aristoteles: propterea etiam Deuteron. 16. præcepit Deus ut iustè quod iustum est exequamur.

42. Dices: Non minùs est de ratione virtutis intellectualis inclinare ad verum speculativum, vel practicum, quàm moralis ad bonum morale: Sed hoc non obstante potest virtus intellectualis inclinare ad opus defectuosum, & pra-

dicè falsum: potest enim pictor v. g. uti suâ arte ad pingendum cum aliquo defectu, vel Poëta ad condenda carmina defectuosa: Ergo similiter poterit virtus moralis ad actum moraliter malum concurrere.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum, quod quamvis artifex utendo arte defectum aliquem committat, ad illum tamen reduplicativè sumptum ars non concurrat, sed solum ad id quod in ejus opere est bonum in genere artis. Caterùm aliquando optimus artifex de industria deficit, aut simulat se deficere, & in hac simulatione artem maximè manifestat: unde ad hoc artificium apparenter defectuosum concurrat ars, sed non ad verum defectum, ut talem.

Addo, inter bonitatem artificialem & moralem notabile reperiri discrimen: nam bonitas artificialis, seu conformitas ad unam regulam artis, non destruitur propter defectum & deformitatem ad aliam; quia in una & eadem arte sunt multæ & diversæ regulæ, quarum una non dependet ab alia. At verò bonitas moralis per quamcumque malam circumstantiam tollitur, ut in tractatu de moralitate actuum humanorum ostendimus: illa enim desumitur ex una regula, & uno judicio prudentiæ, quod non considerat actum humanum secundum aliquam rationem abstractam & præcisam, sed ut est hic & nunc omnibus suis circumstantiis vestitus.

Præter definitionem virtutis jam explicatam, & ex Augustino desumptam, tres aliæ circumferuntur. Prima traditur ab Aristotele 2. Ethic. cap. 6. his verbis: *Virtus est habitus, qui bonum facit habentem, & opus ejus bonum reddit*. In qua definitione explicatur duplex habitudo virtutis; una quam dicit ad proprium subiectum, tanquam ejus forma, dum dicitur facere bonum habentem; & alia ad operationem tanquam ad proprium effectum, dum additur, *& opus ejus bonum reddit*: & convenit non solum virtutibus moralibus & Theologicis, sed etiam suo modo virtutibus intellectualibus; quia etiam intellectuales inclinant ad opus bonum in suo ordine, nec possunt unquam ad falsum concurrere, ut ex supra dictis patet.

Secunda habetur apud eundem Philosophum eodem loco, his verbis: *Virtus est habitus electivus, in mediocritate consistens, prout sapiens & prudens dicitur veris*. Et illa definitio non convenit virtutibus Theologicis, nec intellectualibus, sed solum moralibus: virtutes enim intellectuales non sunt electivæ, cum electio sit solum in voluntate; virtutes verò Theologicæ non exigunt propriè mediocritatem, ut infra explicabitur, sed solum morales, ut justitia, temperantia, & similes, quæ versantur circa objectum medium inter duo extrema, excessum scilicet & defectum; ita tamen quod illud medium non intelligatur secundum rem, & non sit indivisibile & invariabile, sed secundum rationem, juxta exigentiam personæ, loci, & aliarum circumstantiarum: aliquando enim cibus v. g. qui est mediocris & temperatus respectu unius, est excessus & intemperatus respectu alterius, & propterea additur: *prout sapiens & prudens dicitur veris*.

Tertia desumitur etiam ex Aristotele 3. physic. 3. ubi virtus dicitur *Dispositio perfecti ad optimum*, id est dispositio constituens perfectum, seu complens potentiam in ordine ad actum eli-

ciendum; nam per ly, *optimum*: intelligitur actus, quia hic pertinet ad ultimum potentia complementum.

¶

DISPV TATIO I I.

De *subjecto virtutum.*

Ad questionem 66. D. Thome.

CERTVM est virtutes, cum sint habitus immediatè operativi, non in ipsa essentia anime, sed in ejus potentis residere, ut probat D. Thomas hic art. 1. Constat etiam virtutes nec in membris exterioribus corporis, nec in potentis vegetativis, neque in sensibus externis subjectari posse: quia hujusmodi facultates non sunt indifferentes ad operandum bene vel malè, sed omnino determinate ad unum modum operandi, subindeque nullam secundum se habent difficultatem in exercendis propriis operationibus. Unde de quatuor solùm potentis dubitari potest, utrum sint subjectum virtutis, nimirum de intellectu, de sensibus internis, de appetitu sensitivo, & de voluntate: de quibus breviter hic agendum est.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum intellectus & sensus interni possint esse subjectum virtutum?

1. **N**OTANDVM primò, intellectum posse considerari dupliciter: primò secundum se, seu secundum id quod ei competit ex propria linea: secundò ut subest motioni voluntatis, cuius proprium est movere quoad exercitium intellectum, ceterasque potentias, in ordine ad proprium objectum, quod est finis.

2. Notandum secundò, ex D. Thoma hic art. 3. duplicem solere distingui virtutem; unam quæ est talis simpliciter, quæ scilicet facit actum bonum simpliciter, & reddit simpliciter bonum habentem, neque solùm dat facultatem bene operandi, sed etiam rectum usum illius: aliam verò quæ est virtus tantum secundum quid; quia nec reddit bonum simpliciter habentem, nec dat bonum usum, sed duntaxat facultatem bene agendi. His præmissis, pro resolutione difficultatis proposita:

Dico primò, intellectum secundum se consideratum, esse subjectum virtutis; non tamen virtutis simpliciter, sed tantum virtutis secundum quid.

3. Prima pars patet: Virtus enim ponitur in illis potentis, quæ sunt indifferentes ad diversum modum operandi circa proprium objectum, bene scilicet aut malè, & quæ secundum se habent difficultatem in exercendis propriis operationibus: Sed utrumque convenit intellectui secundum se considerato; ille enim est indifferens ad intelligendum bene vel malè, seu ad attingendum verum sub ratione veri vel falsi, & ad attingendum verum patitur difficultatem: Ergo in illo poni debet aliquis habitus, quo de-

terminetur, inclinetur, & facilitetur ad attingendum verum. Unde, ut infra dicemus, in intellectu speculativo dantur tres habitus, nimirum intelligentia, scientia, & sapientia, quibus disponitur, inclinatur, & determinatur ad attingendum verum immediatè & sine discursu, atque mediatè & cum discursu.

Secunda verò pars, quæ asserit hujusmodi habitus in intellectu speculativo residentes, non esse virtutes simpliciter, sed tantum secundum quid; probatur duplici ratione quam insinuat D. Thomas hic art. 3. Prima est: Virtus secundum quid est illa quæ tribuit tantum facultatem bene operandi, non verò rectum usum illius, seu applicationem ejus in ordine ad finem honestum: Sed virtus accepta in intellectu secundum se considerato, & ut prævenit motionem voluntatis, tribuit solùm facultatem bene operandi, præ sciencia bene intelligendi, non verò rectum usum illius, seu applicationem actus in ordine ad finem honestum; quia cum finis honestus sit objectum voluntatis, nulla potentia potest ad eum ordinare suum actum, nisi ex voluntatis motione: Ergo solùm virtus secundum quid potest recipi in intellectu, secundum se considerato, & ut prævenit motionem voluntatis in ordine ad finem honestum.

Secunda ratio D. Thome est: Virtus simpliciter reddit habentem simpliciter bonum: Sed virtus intellectus secundum se sumpti non reddit habentem simpliciter bonum: Ergo non est virtus simpliciter. Major patet, Minor probatur. Ex hoc enim quod aliquis habet scientiam Theologiae, vel Philosophiæ v. g. non dicitur bonus simpliciter & absolute, sed secundum quid, & cum addito, scilicet bonus Theologus, & bonus Philosophus: unde Theologus, si sit peccator, denominatur simpliciter malus.

Dico secundò, intellectum, ut mobilem à voluntate per affectum boni honesti & moralis, esse subjectum virtutis simpliciter. Ita S. Thomas articulo citato, & sequitur ex præcedenti conclusione. Habitus enim, qui nedum dant facultatem bene operandi, sed etiam rectum usum illius facultatis, sunt virtutes simpliciter: Atqui habitus afficiens intellectum, ut mobilem à voluntate per affectum boni honesti & moralis, dant nedum facultatem bene operandi, sed etiam rectum usum illius: Ergo sunt virtutes simpliciter. Major patet ex dictis in præcedenti conclusione, Minor verò probatur. Ex eo enim quod aliquis habitus afficit intellectum, ut mobilem à voluntate ex affectu boni honesti & moralis, nedum rectificat intellectum, sed etiam voluntatem moventem, & eam inclinatur ad rectè movendum: Sed hoc est dare rectum usum: Ergo &c.

Confirmatur: Virtus quæ est in intellectu, ut mobili à voluntate per affectum boni honesti, tendit in bonum honestum & morale, quod est bonum simpliciter, & denominatur simpliciter bonum habentem: Ergo est virtus simpliciter. Ex quo

Inferes primò, prudentiam esse virtutem simpliciter, non verò fidem, vel artem. Nam prudentia afficit intellectum practicum, ut mobilem ex amore boni honesti & moralis; licet enim tendat ad verum agibile, tanquam ad rationem sub qua, ejus tamen ratio quæ, est bonum morale, ut tale, vel est verum, non purè intellectuale & speculativum, sed morale & practicum,